

آخرین اخبار از مذاکرات وین، توپ در زمین آمریکاست

سه مانع رسیدن به توافق خوب در وین

نیز وجود دارد. ترامپ سال گذشته پس از اینکه توانست از مکانیسم ماشه برای بازگرداندن تمامی تحریم‌ها علیه ایران استفاده کند، این دستور اجرایی را صادر کرد. براساس این دستور اجرایی هر شرکت و کشوری که به ایران سلاح می فروخت، تحت تحریم آمریکا قرار می گرفت. درحال حاضر براساس توافق برجام، خرید و فروش تسلیحات ایران بدون مانع است، اما به دلیل این دستور اجرایی، شرکت کشوری حاضر به پذیرش چنین ریسکی نیست. طرف آمریکایی حاضر به پذیرش لغواین دستور اجرایی که شاید تنها دستاورد ایران از ماندن در برجام است، نمی شود. علاوهبر این، آمریکا حاضر به لغو دستور اجرایی که مربوط به تحریم مجموعه بنیاد تعاون بسیج است، نشده است. در این مجموعه، بانک مهر اقتصاد و گروه صنعتی معادن و شرکت‌هایی هستند که کارایی اقتصادی دارند. مورد دیگر که خواسته اصلی ایران است، لغو دستور اجرایی منجر به تحریم هواپیمایی ماهان است. ماهان به تنهایی بیش از ۱۰۰ فرد و هواپیمای تحریمی دارد. آمریکا ۲۰ نفر از مدیران این شرکت و بیش از ۸۰ هواپیمای ماهان را با شماره شاسی در لیست تحریمی قرار داده است و اکنون حاضر نیست این تحریم‌ها را بردارد. بحث دیگر که در این دور از مذاکرات مورد توجه است، توصیه‌های اوفک، مجوزهای نهاد مبارزه با پولشویی آمریکا، دستورات وزارت خزانه‌داری و احکام وزارت دادگستری آمریکا است. اینها جزء موضوعاتی است که در این دور مذاکرات قرار

است بررسی شود و نتیجه آن هنوز مشخص نشده است. مجموع این شرایط نشان می‌دهد آمریکا با خواست ایران که به دنبال لغو کلیه تحریم‌های برجامی و سی‌اس‌جی‌امی است، موافقت نمی‌کند. با وجود این مخالفت‌ها دولت اصرار دارد ایران به این سطح از داشته‌ها رضایت دهد و باقی ماندن برخی دیگر از تحریم‌ها را بپذیرد، اما کارشناسان معتقدند باقی ماندن تحریم‌های حقوق بشری، منطقه‌ای و تروریسم خودش فی‌نفسه یک موضوع است، اما موضوع مهم‌تر این است که با پذیرش این وضع، ما به آمریکایی‌ها حق داده‌ایم تا ما را تحریم حقوق بشری، منطقه‌ای، تروریستی و موسیقی کنند. تداوم این وضع باعث می‌شود تا ما چند سال بعد ناچار شویم بر سر این موضوعات با آمریکا مذاکره کنیم. درحال حاضر ایران تنها بر سر برنامه هسته‌ای مذاکره می‌کند، اما طرف مقابل درحال طراحی تحریم‌های خارج از پرونده هسته‌ای است تا در نهایت چنین گامی را بردارد. جدا از این دو، یک مساله مهم‌تر، اثر داخلی آن است. در صورت پذیرش این وضع، ایران باید در داخل کشور نهادهایی به‌وجود بیاورد که بتوانند اقتصاد ایران را سیاه و سفید کنند. به‌عنوان نمونه، برخی بانک‌ها در ایران از افتتاح حساب برای مشتریانی که در برخی نهاد‌های تحریمی فعالیتند، خودداری می‌کنند. بحث دیگر این که آمریکایی‌ها براساس پی‌نوشت ۱۶ ضمیمه دوم برجام، مدعی هستند هر بانکی که قرار است با ایران کار کند، باید اطمینان حاصل کند که مبادا این فعالیت به یکی از افراد و نهاد‌هایی که در لیست تحریمی است، مرتبط باشد. در چنین وضعیتی بعید است هیچ بانک و شرکت خارجی‌ای حاضر به همکاری با ایران باشد.

درمجموع باید گفت ایران برمیانی ماده ۲۹ که می‌گوید «اتحادیه اروپایی، اعضای آن و آمریکا، مطابق قوانین مربوطه‌شان، از هرگونه سیاستی که هدف از آن تأثیر مستقیم و معکوس بر عادی‌سازی روابط تجاری و اقتصادی با ایران است، باید اجتناب ورزند، معتقد است باید رفع تحریم‌ها واقعی باشد و ایران آثار رفع تحریم‌ها را مشاهده کند و بر همین اساس نیز بر راستی‌آزمایی تأکید دارد. دولت روحانی با ساده‌سازی مدعی است این موضوع را در چند روز یا هفته انجام می‌دهد و چند تراکنش بانکی و فروش چند محموله نفت، به‌معنای تأیید راستی‌آزمایی است، اما کارشناسان این موضوع را زمان‌بر می‌دانند و بر پیوستگی راستی‌آزمایی تأکید دارند تا اگر طرف غربی به تعهداتش عمل نکرد، ایران حق اعتراض داشته باشد.

مذاکرات وین دیده می‌شود یا خبر و در حال حاضر مهم ترین اختلافات چیست؟

در حال حاضر وارد پیش نویس شده‌اند و بحث فعلی موضوع جمع‌آوری سانتریفیوژهای پیشرفته و حفظ آن زیر نظر آژانس در ایران است؛ اما آنها اصرار دارند سانتریفیوژها از ایران خارج شود. نکته دیگر تحریم برخی افراد و سازمان‌هاست. تحلیل شخصی بنده این است که این مسائل قابل حل است.

شاید طرف آمریکایی امضای نهایی وین را در دولت بعدی انجام دهد

البته مسائل انتخاباتی ایران با وجود اینکه ربیعی گفت اثری ندارد، سبب کندی مذاکرات شده و شاید طرف آمریکایی امضای نهایی خود را در دولت بعدی انجام دهد یا ترجیح طرف ایرانی نیز همین باشد؛ اما وقتی مسائل قبلی همچون بانک مرکزی ایران یا موضوع نفت و بانک که بسیار پیچیده‌تر و سنگین‌تر بود، حل و فصل شد، پس موضوعات فعلی اهمیت کمتری دارد. به‌منظر می‌رسد یک مانع دیگر از جمله مانع سیاسی در کار است. با وجود این یک تحلیل این است که کار مذاکرات وین تا دو، سه هفته‌ای به پایان برسد.

ساده‌تر شاید این نامه اثر عینی در کلیت ماجرا نداشته باشد، اما از منظر حقوقی مهم است تا بعدها طرف مقابل مدعی نشود ایران در این یک‌ماه کاری که خواسته شده را انجام نداده است.

گره‌های مذاکراتی

شاید بتوان گفت مهم‌تر از گزارش آژانس، نتیجه مذاکرات دور پنجم وین است. مساله اصلی در این مذاکرات برای ایران، موضوع تحریم‌ها است. آن‌طور که منابع آگاه اعلام و رسانه‌ها نیز گزارش کرده‌اند، آمریکایی‌ها تحریم‌ها را در چند قالب دسته‌بندی کرده‌اند. دسته نخست، تحریم‌های بخشی مانند تحریم‌های نفتی، بانکی، بیمه، کشتیرانی، پتروشیمی، ساختمان و خودرو است؛ بخش دیگر تحریم‌های مربوط به اشخاص حقیقی و حقوقی است و بخشی هم اقداماتی است که اثرات محدودکننده دارد؛ مثل توصیه‌های اوفک. آنچه مشخص است آمریکا حاضر به پایان دادن به تحریم‌های بخشی _ که ۶ مورد آن در خود برجام است و ۲ مورد هم توسط ترامپ به آن افزوده شده _ است و اعلام کرده که این تحریم‌ها را لغو می‌کند. اظهارنظر حسن روحانی و عباس عراقچی درباره لغوبخش عمده تحریم‌ها، ناظر به این بخش است. اما واقعیت این است که برای ایران لغو این تحریم‌ها کافی نیست و باید بقیه موارد تحریمی نیز رفع شود. بخش دوم تحریم‌ها مربوط به تحریم افراد و نهاد‌ها است. محاسبات ایران نشان می‌دهد که حدود ۱۵۳۰ فرد و نهاد تحریم هستند. بخشی از این نهاد‌ها و افراد براساس برجام از لیست تحریمی خارج شدند، اما بخشی دیگر در اواخر دوره اوباما و در دولت ترامپ به این لیست اضافه شدند. با خروج ترامپ از برجام آشنایی هم که تحریم‌شان لغو شده بود، در این لیست قرار گرفتند. در مذاکرات، طرف آمریکایی این تحریم‌ها را در ۳ طبقه سبز، زرد و قرمز طبقه‌بندی کرده است و گفته تحریم طبقه سبز که حدود ۷۵۰ فرد و نهاد است را لغو می‌کند. ایران تأکید دارد که افراد و نهاد‌های باقی‌مانده در تحریم مهم‌تر هستند. آنها به طرف ایرانی لیستی ۲۰۰ تا ۳۰۰ تایی داده و اعلام کرده‌اند که اینها از دید ما در طبقه زرد هستند و می‌توان درباره آنها مذاکره کرد، اما حاضر نیستند تحریم حدود ۵۰۰ فرد و نهادی که در طبقه قرمز هستند را تحت هیچ شرایطی بردارند. در مذاکرات، طرف آمریکایی پذیرفت که دستورات اجرایی طبقه زرد را بردارد. عمده این دستورات اجرایی پیرامون تروریستی خواندن کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و نه زیرمجموعه‌های سپاه است. علاوهبر این، آمریکا پذیرفته است تحریم نهاد‌های زیرمجموعه رهبری یعنی ستاد اجرایی فرمان امام، آستان قدس، بنیاد مستضعفان و... را بردارد.

در همین طبقه زرد، دستور اجرایی تحریم تسلیحاتی ایران

تأمید بدون توافق
ایران در موضع مدیرکل آژانس نشانی از حسن نیت نیافت و بر همین اساس تهران حاضر به اعلام توافق با آژانس نشد تا نشست خبری روز یکشنبه دوم خرداد گروسی، برای اعلام خبر تمدید توافق ابتدا برای ساعتی عقب بیفتند و در نهایت نیز به روز بعد موکول شود. روز دوشنبه و پس از رازینی‌ها با ایران، مدیرکل آژانس انرژی اتمی در نشست خبری مدعی شد توافق ایران و آژانس برای یک‌ماه تا سوم تیرماه تمدید شده است. روی زمین اظهارات گروسی نادرست نبود، اما اشاره او به «توافق» نادرست بود. تهران با توجه به عدم حسن نیت آژانس، حاضر به تمدید توافق با آژانس نشد و بر همین اساس نیز علی‌اکبر صالحی نامه‌ای خطاب به مدیرکل آژانس انرژی اتمی نوشت تا بدون اشاره به اشتباه او، واقعیت و چرایی تمدید این فرصت را بیان کند. آن‌طور که کاظم غریب‌آبادی، نماینده کشورمان در وین در صفحه توییتش نوشته، «در نامه دکتر صالحی به رافائل گروسی آمده است: نظر به اینکه تاریخ تفاهتنامه فنی در ۲۴ می به پایان رسید، ایران تصمیم گرفت آن را تمدید نکند، در ضمن ما تصمیم گرفتیم به ثبت یک‌ماه [اطلاعات] ادامه بدهیم تا فرصت دیگری برای به نتیجه رساندن «مذاکرات فنی» با آژانس فراهم شود.» غریب‌آبادی به نقل از صالحی ادامه داد: «در زمینه مسائل پادمانی، ایران تاکنون بیشترین تلاش را برای همکاری واقعی با آژانس انجام داده و شفاف‌سازی‌ها و پاسخ‌های لازم را ارائه کرده است. از آمادگی آژانس برای مشارکت در تلاشی کنش گرایانه و متمرکز برای حل و فصل بدون تأخیر مسائل استقبالی می‌کنیم.» نماینده کشورمان در وین همچنین به نقل از صالحی نوشت: «ما مانند قبل به همکاری سازنده با آژانس ادامه می‌دهیم. تا حد زیادی انتظار داریم این عزم دوجانبه به حصول نتیجه‌ای ملموس و عمل‌گرایانه در اسرع وقت منجر شود.»

نامه صالحی در پی این مطرح می‌شود که آژانس بین‌المللی انرژی اتمی روز دوشنبه در گزارش فصلی خود به کشورهای عضو برجام اعلام کرده که ایران توانسته است درخصوص ذرات اورانیوم یافت‌شده در چندین سایت اعلام‌نشده توضیحی ارائه دهد. در گزارش گروسی که رویترز آن را رصد کرده، آمده است: «پس از چندین ماه، ایران نتوانسته توضیحات لازم را درخصوص ذرات هسته‌ای در سه سایتی که آژانس از آنها بازرسی انجام داده، ارائه دهد. گروسی همچنین نسبت به حصول پیشرفت در مذاکرات پیش از جلسه هفته آینده شورای حکام ابراز امیدواری کرد.»

این نامه ثابت می‌کند که ایران برای این فرصت یک‌ماهه هیچ توافقی نکرده و به‌صورت یکجانبه و تنها برای نشان دادن حسن نیتش، حاضر به چنین اقدامی شده است. به عبارت

دوربین‌های آژانس را برای ۳ ماه حفظ کند. این پیشنهاد درحالی مطرح شد که در ماه مارس ۲۰۲۰ (اسفند ۹۸) آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در یک گزارش محرمانه، ضمن ادعای شناسایی سه مکان مشکوک در ایران، خواستار بازرسی از این مکان‌ها شد. رویترز در آن زمان گزارش داده بود دیپلمات‌هایی که آژانس را دنبال می‌کنند، می‌گویند تصمیم به بازرسی این دو سایت براساس اطلاعاتی است که منابع اطلاعاتی رژیم صهیونیستی در اختیار آژانس قرار داده‌اند، اما با توجه به اینکه این ادعا در چارچوب PMD یعنی ابعاد احتمالی فعالیت‌های نظامی ایران مطرح بود و این پرونده سال‌ها پیش در قالب برجام بسته شده بود، ایران حاضر به دسترسی آژانس به این سایت‌ها نشد، ولی در عوض با این پیش‌فرض که «حسن نیت، حسن نیت می‌آورد» توافق ۳ ماهه را برای حفظ تصاویر دوربین‌های آژانس پذیرفت تا آژانس در گزارشش درباره فعالیت‌های هسته‌ای ایران، موضع نسبتاً معتدلی بگیرد تا شورای حکام قطعنامه‌ای علیه ایران تصویب نکند. بر پایه این خواست ایران، آژانس گزارش نسبتاً قابل قبولی داد. در کنار این واکنش قاطع تهران به احتمال صدور قطعنامه، مانع از تصویب قطعنامه شورای حکام علیه ایران شد.

به‌هرحال فرصت ۳ ماهه توافق ایران و آژانس پایان یافت و طرف غربی از این فرصت استفاده نکرد. پیش از پایان این مدت، آژانس انرژی اتمی رازینی‌های خود را برای تمدید مجدد این مهلت آغاز کرد. پیش از اول خرداد یعنی پایان توافق ایران و آژانس، مشخص بود که مذاکرات هسته‌ای به نتیجه نخواهد رسید. مجلس شورای اسلامی به‌صورت کامل با تمدید توافق به‌طور کامل مخالف بود ولی دولت به‌دنبال تمدید ۳ ماهه توافق بود تا این اتفاق اثری بر روند مذاکرات نگذارد. رازینی‌ها در ایران به این نقطه ختم شد که بر پایه حسن نیت، برای یک‌ماه این توافق تمدید شود و در ازای آن، آژانس در ۲ یا ۳ پرونده ایران گشایش‌هایی ایجاد کند. منظور ایران از گشایش این بود که آژانس به‌طور موقداتی بپذیرد در تاسیسات آباده و توفوق‌آباد ایران، هیچ اقدام نظامی نداشته و پرونده PMD بسته شده است. بر پایه این جمع‌بندی علی‌اکبر صالحی رئیس سازمان انرژی اتمی با رافائل گروسی وارد مذاکره می‌شود. در تماس‌هایی که صالحی در طول یک روز با گروسی داشت، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی که به‌منظر حاضر به این اعلام نبوده، مدعی می‌شود در موقعیتی نیست که بتواند این موضوع را به‌صورت رسمی اعلام کند، ولی با این حال وعده داد که تلاشش را برای این کار انجام می‌دهد.

عبدالرضا فرجی‌راد، سفیر اسبق کشورمان در نروژ در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

اختلاف باقی‌مانده در وین روی دو مساله است

ایران هنوز وجود ذرات یا آثاری از اورانیوم را تأیید نکرده است

بین آژانس و سازمان انرژی اتمی، اختلاف‌نظرهایی ایجاد شده است که طبیعتاً نیاز به مذاکره دارد. آژانس کم‌کم از رویکرد قبلی خود خارج شده و در حال تندشدن است اما طرف ایرانی نیز استدلال‌های خود را دارد، بنابراین من تصور می‌کنم با توجه به این مساله طرف ایرانی صلاح دیده که یک‌ماه دیگر این فرصت را تمدید کند و یکی از اهداف آن همین بوده است. هدف دوم این بوده که عدم فرصت، روی مذاکرات وین اثر منفی نگذارد. ایران با تمدید یک‌ماهه دو هدف را دنبال می‌کند؛ یکی بحث فنی که درحال حاضر دچار اختلاف‌نظر با آژانس شده دیگر مذاکرات وین. به دلیل عدم توافق در وین، ممکن بود شرایط تغییر کند. در آن صورت نیز بی‌اعتمادی‌ها بیشتر شده و حتی ممکن بود مذاکرات قطع شود، لذا چپنی‌ها و روس‌ها واسطه شدند و این مساله یک‌ماه دیگر تمدید شد. البته در حال حاضر حتماً مذاکراتی بین گروسی و

صادق امامی

دبیر گروه سیاست

حسن روحانی رئیس‌جمهور، عباس عراقچی سرپرست تیم مذاکره‌کننده هسته‌ای و سعید خطیب‌زاده سخنگوی وزارت امور خارجه سه شخصیتی هستند که براساس مقام‌شان درباره مذاکرات کمیسیون مشترک برجام با مشارکت غیرمستقیم آمریکا در وین اظهارنظر کرده‌اند. درحالی‌که حسن روحانی معتقد است «تحریم شکسته شده»، «توافق اصلی حاصل شده» و بحث روی «مسائل جزئی و ریز است»، سعید خطیب‌زاده از پایان مذاکرات در صورت حل شدن «موضوعات کلیدی» و عباس عراقچی از «پیچیدگی‌های زیاد» آن و عدم اطمینانش برای به نتیجه رسیدن این دور از مذاکرات می‌گوید. عراقچی از رسیدن «به موضوعات اصلی مورد اختلاف» و «پیشرفت‌های خوب» گفته ولی افزوده است: «ممکن است لازم باشد هیات‌ها یک‌بار دیگر برای مشورت‌های بیشتر به کشورهایشان مراجعه کنند.» البته این دور از مذاکرات احتمالاً تا یک یا دو روز آینده ادامه خواهد داشت و پس از آن قرار است درباره اینکه آیا این مذاکرات دور ششمی داشته باشد یا خیر، مذاکره شود. از توییت «میخائیل اولیانوف، نماینده روسیه در کمیسیون مشترک

برجام که نوشته بود «فعلاً هیچ برنامه‌ای برای دور ششم وجود ندارد» به‌نظر نمی‌رسد دور ششمی در کار باشد اما باید دید طرفین در موضوعات اصلی مورد اختلاف تا چه اندازه‌ای پیش خواهند رفت و این پیشرفت به اندازه‌ای خواهد بود که به توافق برسند یا خیر؟ پاسخ صحیح به این سوال تقریباً ناممکن است اما به‌جای آن می‌توان فهمید که دو طرف دقیقاً برسر چه موضوعاتی اختلاف دارند که حتی در پنجمین دور از مذاکرات نیز نتوانسته‌اند آن را حل و فصل کنند؟ از میانه دی‌ماه ۹۸ که ایران در قالب پنجمین گام کاهش تعهدات برجامی‌اش، به تمامی محدودیت‌های عملیاتی ناشی از برجام را پایان بخشید و اعلام کرد دیگر با هیچ محدودیتی در تعداد سانتریفیوژها و حوزه عملیاتی (شامل ظرفیت غنی‌سازی، درصد غنی‌سازی، میزان مواد غنی‌شده و تحقیق و توسعه) مواجه نیست و از این به بعد برنامه هسته‌ای ایران صرفاً براساس نیازهای فنی خود پیش خواهد رفت، تا آذر سال ۹۹ تهران هیچ گامی برای کاهش تعهدات برجامی‌اش برنداشت. در آذر ۹۹ و واکنش به ترور شهید محسن فخری‌زاده، مجلس شورای اسلامی طرح «اقدام راهبردی برای لغو تحریم‌ها و صیانت از منافع ملت ایران» را در دستور کار قرار داد و آن را تصویب کرد. این طرح پس از تأیید شورای نگهبان تبدیل به قانون شد و براساس آن ایران گام‌های عملیاتی را در فناوری هسته‌ای از جمله غنی‌سازی با سطح غنای متناسب هریک از مصارف صلح‌آمیز کشور را آغاز می‌کرد. علاوهبر این، براساس قانون مجلس، از ۲۳ فوریه ۲۰۲۱ (اسفند ۱۳۹۹) ایران باید اجرای داوطلبانه پروتکل الحاقی را کنار می‌گذاشت. با این قانون نظارت و بازرسی‌های آژانس براساس پادمان روی مواد و موسسات هسته‌ای به‌منظور اطمینان از کاربرد صلح‌آمیز آنها ادامه پیدا می‌کرد و تنها اجرای پروتکل الحاقی که امکان نظارت و بازرسی روی تاسیسات و تجهیزات غنی‌سازی را فراهم می‌کرد، متوقف می‌شد. بر پایه این قانون، آژانس امکان استفاده از تصاویر دوربین‌های جداگانه‌ای را که براساس پروتکل الحاقی در اختیار داشت، نداشت.

حسن نیت برای حسن نیت

پیش از اجرای این قانون، رافائل گروسی مدیرکل آژانس بین‌المللی با یک پیشنهاد به تهران سفر کرد. او در مذاکرات خود با مقامات ایرانی گفت اگر شما از لغو تحریم‌ها نگرانید، ما اخباری داریم که طرف غربی آماده است تحریم‌ها را بردارد و شما [ایران] هم اعلام کنید که اگر چنین اتفاقی بیفتد، به برجام بخواهید گشت. او پیشنهاد داد که ایران تصاویر

پس از رسانه‌ای شدن نامه

علی‌اکبر صالحی: رئیس

سازمان انرژی اتمی کشورمان

به مدیرکل آژانس بین‌المللی

مباحثی درباره «مذاکرات فنی» و تمدید فرصت یک‌ماهه به

این منظور منتشر شد. برای بررسی ابعاد مذاکرات فنی و روند

اقدامات صورت‌گرفته با عبدالرضا فرجی‌راد، کارشناس مسائل

بین‌الملل و سفیر اسبق کشورمان در نروژ گفت‌وگو کرده‌ایم.

۱۱۱

در نامه صالحی اشاره شده که این فرصت یک‌ماهه جدید

حاصل توافق با آژانس نبوده و یک فرصت برای «مذاکرات فنی»

با آژانس بوده است. منظور از «مذاکرات فنی» چیست؟ آیا این

فرصت یک‌ماهه به این مساله مربوط است؟